

Nhu cầu giáo dục kỹ năng sống của học sinh trung học phổ thông ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp

Dương Văn Khánh*

*Khoa Văn hóa – Du lịch và Công tác xã hội, Trường Đại học Đồng Tháp

Received: 20/12/2022; Accepted: 29/12/2022; Published: 09/01/2023

Abstract: Through the survey of 450 students at high schools in Cao Lanh city, Dong Thap province about their need for life skills education, the research results show that most of them think that life skills education is very important and it needs to be met. Accordingly, the article proposes optimal and effective solutions to meet the needs of life skills education for high school students.

Keywords: Need; life skills education; high school students; Dong Thap.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, giáo dục (GD) kỹ năng sống (KNS) cho học sinh (HS) trung học phổ thông (THPT) là một nhu cầu cấp thiết. Thực tế cho thấy HS THPT đang phải đối mặt với nhiều vấn đề nan giải, nếu các em thiếu KNS hoặc không có biện pháp ứng phó phù hợp sẽ dễ dẫn tới hậu quả nghiêm trọng cho chính bản thân các em, kể cả xuất hiện hành vi tự tử. Trong những năm gần đây, ngành GD ở tỉnh Đồng Tháp rất quan tâm đến công tác GD KNS cho HS THPT. Bên cạnh những kết quả đã đạt được, vẫn còn tồn tại những hạn chế nhất định, công tác GD KNS tại các trường trên địa bàn chưa được triển khai một cách toàn diện, chưa đáp ứng nhu cầu của HS, khả năng tiếp cận các hoạt động về GD KNS của HS rất hạn chế. Mặt khác, những hạn chế về cơ sở vật chất, nguồn nhân lực tại các trường chưa đáp ứng được những yêu cầu của hoạt động GD KNS. Đội ngũ cán bộ, giáo viên phụ trách về GD KNS còn gặp nhiều khó khăn, lúng túng, thiếu sự phối hợp linh hoạt, thậm chí chưa được tập huấn chuyên môn bài bản, ... Thực trạng trên cho thấy, GD KNS cho HS THPT là vấn đề cấp thiết, đòi hỏi cần có những giải pháp tối ưu, hiệu quả nhằm góp phần đáp ứng nhu cầu GD KNS của HS THPT.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Chúng tôi thực hiện phương pháp điều tra khảo sát bằng phiếu hỏi lấy ý kiến của 450 HS THPT tại các trường THPT ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp. Trong bảng hỏi khảo sát này, tác giả sử dụng thang đo Likert 5 mức độ và công cụ thống kê mô tả để đánh giá mức độ và thực trạng biểu hiện nhu cầu

tham vấn về GD KNS của HS. Trên cơ sở đó, tác giả đề xuất các giải pháp hướng đến sự đáp ứng nhu cầu GD KNS cho HS THPT ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Thực trạng mức độ nhu cầu tham vấn về GD KNS của HS THPT ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp

a. Nhu cầu tham vấn của HS THPT

Kết quả khảo sát cho thấy, phần lớn HS lựa chọn ở mức độ mong muốn và rất mong muốn trong việc đáp ứng nhu cầu tham vấn với nhiều vấn đề khác nhau. Trong đó, có thể thấy HS mong muốn đáp ứng nhu cầu nhiều nhất là được GD KNS (ĐTB = 3.87, thứ bậc 1). Kết quả nghiên cứu cho thấy, việc đáp ứng nhu cầu GD KNS thông qua hoạt động tham vấn là hoàn toàn cần thiết đối với HS THPT. Chính hoạt động tham vấn sẽ trang bị cho HS những KNS cần thiết, giúp HS thực hiện tốt vai trò học tập và thích ứng với môi trường sống của xã hội cũng như giúp HS tháo gỡ những vướng mắc, khó khăn trong cuộc sống của mình.

b. Mức độ nhận xét tầm quan trọng của nhu cầu tham vấn về GD KNS đối với HS THPT

Số liệu khảo sát cho thấy, phần lớn HS THPT đánh giá tầm quan trọng của việc GD KNS ở mức cao. Cụ thể có 93 HS trong tổng số 450 HS được khảo sát cho rằng nhu cầu GD KNS rất quan trọng đối với HS, chiếm 20.7% và có 197 HS trong tổng số 450 HS được khảo sát chiếm 43.8% cho rằng GD KNS là quan trọng. Qua đó, tác giả nhận thấy mức độ đánh giá tầm quan trọng của HS đối với nhu cầu GD KNS là khá cao, chiếm 64.5% tổng số HS tham gia

khảo sát. Kết quả này thể hiện, đa phần HS nhận thức được vai trò và tầm quan trọng của GD KNS đối với bản thân họ, GD KNS sẽ thúc đẩy động cơ để hình thành và phát triển toàn diện bản thân của HS. Tuy nhiên, bên cạnh đó vẫn còn một số lượng HS không đáng kể cho rằng GD KNS là hoàn toàn không quan trọng (6.2%). Điều này cho thấy HS chưa nhận thức được tầm quan trọng GD KNS đối với quá trình học tập và cuộc sống của các em, có thể do công tác GD KNS ở các trường chưa thật sự triển khai đồng bộ, thường xuyên cho tất cả HS được tiếp cận hay do các em không có thời gian cũng như sức ép từ gia đình không cho phép các em tham gia vào các hoạt động này. Như vậy, công tác đáp ứng nhu cầu GD KNS của HS THPT là vô cùng cấp thiết, điều này đã được thể hiện rất rõ qua những đánh giá về mức độ tầm quan trọng GD KNS của HS.

2.2.2. Thực trạng biểu hiện nhu cầu tham vấn về GD KNS của HS THPT ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp

Để tìm hiểu thực trạng biểu hiện nhu cầu tham vấn về GD KNS của HS THPT, chúng tôi đưa ra hệ thống các KNS phù hợp với lứa tuổi của các em thể hiện 03 nhóm KN chính: Nhóm KN nhận biết bản thân và sống tích cực, nhóm KN chung sống với người khác và nhóm KN ra quyết định và giải quyết vấn đề. Từ kết quả khảo sát cho thấy, nhu cầu GD KNS của HS THPT là rất đa dạng và ở mức cao với nhiều KN khác nhau.

Đối với nhóm KN nhận biết bản thân và sống tích cực, bao gồm: KN lựa chọn nghề nghiệp (ĐTB = 3.84, thứ bậc 1); KN ứng phó, làm chủ và quản lý cảm xúc tiêu cực, căng thẳng (ĐTB = 3.84, thứ bậc 1); KN tạo động lực học tập (ĐTB = 3.77, thứ bậc 3); KN xây dựng lối sống lành mạnh (ĐTB = 3.77, thứ bậc 3); KN xây dựng kế hoạch học tập (ĐTB = 3.76, thứ bậc 4); KN quản lý kế hoạch cá nhân (ĐTB = 3.73, thứ bậc 6); KN quản lý thời gian (ĐTB = 3.73, thứ bậc 6); KN thể hiện sự kiên định (ĐTB = 3.72, thứ bậc 7); KN chăm sóc bản thân (ĐTB = 3.71, thứ bậc 8); KN tiêu dùng hiệu quả (ĐTB = 3.66, thứ bậc 12); KN thể hiện bản thân (ĐTB = 3.62, thứ bậc 13) và KN tìm kiếm sự hỗ trợ (ĐTB = 3.61, thứ bậc 14). Đây là nhóm KN mà HS có mong muốn đáp ứng nhiều nhất vì các em đang bước vào giai đoạn trưởng thành và hoàn thiện bản thân. Chỉ có ý thức học tập tốt, tinh kỷ luật tốt, cố gắng tìm tòi, học hỏi, phát huy tính sáng tạo và phân đấu vì mục tiêu học tập thì

các em mới có thể phát triển phẩm chất và năng lực của bản thân. Đặc biệt, các em sẽ phải đối mặt với việc lựa chọn nghề nghiệp phù hợp của bản thân, nếu được trang bị KN thì HS sẽ tự lựa chọn cho mình hướng đi phù hợp với khả năng và sở thích của mình.

Đối với nhóm KN chung sống với người khác, bao gồm: KN thuyết trình với các phương tiện hiện đại (ĐTB = 3.79, thứ bậc 2); KN giải quyết mâu thuẫn, xung đột (ĐTB = 3.76, thứ bậc 4); KN thương lượng trong giao tiếp (ĐTB = 3.75, thứ bậc 5); KN giao tiếp linh hoạt, chủ động trong nhà trường và xã hội (ĐTB = 3.75, thứ bậc 5); KN làm việc nhóm hiệu quả (ĐTB = 3.75, thứ bậc 5); KN lắng nghe tích cực (ĐTB = 3.73, thứ bậc 6); KN thấu cảm và chia sẻ (ĐTB = 3.72, thứ bậc 7); KN định hướng các giá trị gia đình và tôn trọng chuẩn mực xã hội (ĐTB = 3.70, thứ bậc 9); KN tham gia các hoạt động xã hội và thể hiện trách nhiệm cộng đồng (ĐTB = 3.69, thứ bậc 10); KN chấp nhận người khác và hợp tác (ĐTB = 3.67, thứ bậc 11); KN ứng xử với tình bạn, tình yêu (ĐTB = 3.66, thứ bậc 12). Sở dĩ HS rất muốn hình thành và phát triển nhóm KN này vì các em cần phải xây dựng các mối quan hệ tốt đẹp trong học tập và môi trường sống xã hội. HS sẽ phải cố gắng tự lập, có những quyết định đúng đắn trong việc ứng phó với các tình huống trong cuộc sống, đồng thời HS sẽ phải có trách nhiệm với những việc mình làm, thích nghi tốt với sự thay đổi của xã hội.

Đối với nhóm KN ra quyết định và giải quyết vấn đề, bao gồm: KN giải quyết vấn đề (ĐTB = 3.79, thứ bậc 2); KN thu thập và xử lý thông tin (ĐTB = 3.77, thứ bậc 3); KN ra quyết định (ĐTB = 3.75, thứ bậc 5); KN tư duy phê phán hiệu quả (ĐTB = 3.73, thứ bậc 6). Đây là nhóm KN mà HS cho rằng có nhu cầu mong muốn được đáp ứng bởi lẽ các em đang phải đối mặt với rất nhiều vấn đề khó khăn, căng thẳng, áp lực từ kết quả học tập cho đến gia đình, nhà trường, các em sẽ dần mất đi phương hướng và rơi vào những hành vi tiêu cực, chính vì vậy nếu được trang bị những KN này thì các em sẽ biết cách tự giải quyết vấn đề và ứng phó một cách tích cực.

2.2.3. Một số giải pháp đáp ứng nhu cầu tham vấn về GD KNS của HS THPT ở thành phố Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp

a. Thường xuyên triển khai công tác khảo sát lấy ý kiến về nhu cầu GD KNS của HS THPT: Công tác khảo sát, tìm hiểu mong muốn, nguyện vọng, nhu cầu của HS cần thực hiện một cách thường xuyên để

nắm bắt được những thông tin, ý kiến của các em về nhu cầu hình thành KNS, những hiểu biết về KNS, hình thức GD KNS mà HS mong muốn được tham gia cũng như những hạn chế trong việc rèn luyện và thực hành KNS. Đồng thời, đánh giá được mức độ hiệu quả của công tác GD KNS tại các trường THPT, làm cơ sở để có những điều chỉnh về nội dung, chương trình, phương pháp GD KNS cho HS được hiệu quả hơn.

b. Chú trọng xây dựng, tổ chức kế hoạch GD KNS cho HS THPT theo hướng tiếp cận năng lực: Đây là giải pháp cần được triển khai, tổ chức thường xuyên ở các trường THPT. Nội dung, mục tiêu GD KNS theo hướng tiếp cận năng lực cần được thực hiện cụ thể, bố trí nguồn lực một cách kịp thời, hợp lý, mô tả được những năng lực chung, năng lực riêng và năng lực chuyên biệt của HS, đồng thời phát hiện được những thiếu sót để có những giải pháp điều chỉnh phù hợp. Nội dung đảm bảo được sự linh hoạt, đổi mới. Phương pháp GD KNS cần được đa dạng, đáp ứng yêu cầu hiệu quả trong quá trình thực hành KNS của HS.

c. Đẩy mạnh tổ chức những hoạt động giảng dạy về KNS, sinh hoạt ngoại khóa, hoạt động trải nghiệm: Các trường THPT cần xây dựng những chương trình, nội dung sinh hoạt hấp dẫn, phong phú, thu hút tất cả HS tham gia. Nội dung các hoạt động GD KNS phải đảm bảo luôn được triển khai liên tục, đa dạng và thu hút đông đảo HS tham gia như là hoạt động tham quan, dã ngoại, cuộc thi, trò chơi, ... sao cho phù hợp với môi trường GD và khả năng của HS để các em dễ vận dụng vào thực tế. GD KNS thông qua các hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm là rất cần thiết, đáp ứng những nhu cầu phát triển KNS cho HS.

d. Lồng ghép GD KNS thông qua các môn học chính khóa: Ở cấp THPT, khối lượng kiến thức mà HS phải tiếp thu là rất lớn, các em phải đối mặt với rất nhiều áp lực về kết quả học tập, cho nên giải pháp lồng ghép GD KNS thông qua các môn học cần phải đặc biệt quan tâm. Hoạt động này góp phần nâng cao chất lượng dạy học, hỗ trợ HS vừa nắm vững kiến thức đã học, vừa hình thành được KNS để HS thay đổi nhận thức, thái độ ứng xử phù hợp với giá trị của cuộc sống và tự tin vận dụng các kiến thức, KN vào cuộc sống.

e. GD KNS thông qua hoạt động công tác xã hội trường học: Các trường THPT cần phải đẩy mạnh hoạt động công tác xã hội học đường, thành lập

phòng công tác xã hội, ở đó nhân viên công tác xã hội sẽ có vai trò quan trọng trong việc trợ giúp, tham vấn và thực hiện tiến trình hỗ trợ cho HS. Hoạt động này không chỉ nhằm can thiệp, giải quyết những vấn đề khó khăn tác động tiêu cực đến HS mà còn góp phần nâng cao hiệu quả GD KNS. Hoạt động công tác xã hội học đường cần phải được nhà trường quan tâm, đầu tư từ nguồn nhân lực đến cơ sở vật chất, đó là nơi mà HS đến chia sẻ, tìm ra những lời giải đáp, trợ giúp giải quyết các vấn đề mà bản thân gặp phải.

3. Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy đa số HS THPT trên địa bàn thành phố Cao Lãnh tỉnh Đồng Tháp đều có nhu cầu được GD KNS ở mức cao, các em nhận thức được GD KNS có vai trò rất quan trọng trong học tập và cuộc sống. Nhu cầu GD KNS của HS là rất phong phú, các em mong muốn hình thành nhiều những KN và đó chính là hành trang để các em tự tin hơn, bản lĩnh hơn để hướng đến sự phát triển trong tương lai. Tuy nhiên, công tác GD KNS còn gặp nhiều hạn chế, chưa đáp ứng đầy đủ nhu cầu của HS. Trên cơ sở đó, bài viết đã đưa ra những giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả GD KNS, đáp ứng đầy đủ nhu cầu GD KNS, tạo điều kiện cho HS phát triển toàn diện. Quá trình đó góp phần không nhỏ vào công cuộc đổi mới GD, tạo môi trường học tập lành mạnh, phát huy được năng lực của HS.

Tài liệu tham khảo

1. Trần Đại Nghĩa (2018). *Thực trạng GD KNS cho HS các trường THPT chuyên khu vực Bắc miền Trung Việt Nam qua hoạt động trải nghiệm*. Tạp chí Giáo dục, 436:11-15.
2. Huỳnh Văn Sơn (Chủ biên) (2019). *Thực hành KNS dành cho HS lớp 10, 11, 12*. NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
3. Nguyễn Hồng Phan, Hà Văn Tú, Lê Thị Hải Yến, Nguyễn Kim Châu Hương (2017). *Nhu cầu học tập KNS của HS THPT tại thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai*. Tạp chí Khoa học Trường Đại học Đồng Nai, 06: 60-69.
4. Nguyễn Đăng Cầu (2020). *Quản lý hoạt động GD KNS cho HS theo tiếp cận năng lực: Nghiên cứu trường hợp một số trường trung học cơ sở thuộc các tỉnh Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh*. Tạp chí Giáo dục, 484: 1-5.
5. Đỗ Thanh Tâm (2017). *Một số biện pháp quản lý hoạt động GD KNS cho HS ở các trường THPT, thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai*. Tạp chí Giáo dục, 414: 14-19.